



Vojko Devetak

SAKRAMENAT SVETE ŽENIDBE

1. Bogoštovni karakter sakramenta ženidbe

Sakramenat svete ženidbe kao i svi ostali sakramenti predstavljaju trajno, konkretno i praktično slavljenje Boga i klanjanja Bogu. Sakramenti su kao i čitava liturgija „u prvom redu štovanje božanskog veličanstva” (SC 33). „Sakramenti imaju svrhu posvećivati ljude, izgrađivati tijelo Kristovo i napokon iskazivati Bogu štovanje” (SC 59). Taj bogoštovni karakter sakramenata naglašava Drugi vatikanski sabor stoga jer su mnogi kršćani zaboravili da su i svi sakramenti, a ne samo euharistija, bogoštovlje i klanjanje Bogu u duhu i istini. Upravo zbog tog zanemaranog aspekta sakramenata ovdje želimo najprije to posebno istaknuti.

Čovjek je već svojom vlastitom naravi pozvan da časti Boga. Zar nije sasvim naravno da stvor štuje svoga Stvoritelja? Čovjek je, i bez objave, objektivno sposoban svojim razumom, počevši od stvorenoga, spoznati Boga i doći do neposredne obaveze da mu se klanja. „Naravni razum diktira čovjeku da nešto čini na slavu Boga”, tumači sv. Toma¹, a Vatikanski drugi na to se često poziva (DH; GS). Sa subjektivnog pak stanovišta takvu spoznaju mogu blokirati razni razlozi i uvjetovati da se ne dozna ili zanemari štovanje Boga vrhovnog bića. „Jer iako su upoznali Boga, nisu mu iskazali ni slavu ni zahvalnost kao Bogu” (Rim 1,21).

Povijest religija došla je do spoznaje da je čovjek malo-pomalo spoznao Boga-Vrhovno biće - na razne načine i različitom jasnoćom, često pomiješanom sa zabludama i prema tome iskazivao štovanje Bogu u različitim religijama i u mnogo različitih oblika punih pravih i krivih elemenata. To potvrđuje i suvremena činjenica da i ateistički ljudi i narodi ne žive bez kulta, iako se radi o izopačenom kultu. Mjesto Boga štuju apsolutizirane zemaljske stvarnosti, državu, čovjeka, materiju itd. Te su vrednote uzdigli na rang idola koje su okružili posebnim zelusom i kulturnim ceremonijalom.

Starozavjetni kult nije bio motiviran na temelju naravnog zahtjeva već više na temelju ekonomije spasa, a najviše na temelju objavljene Božje slave. Spasonosna djela koja je Bog učinio potiče Izabrani narod na zahvalnost koju izražava slavljenjem prigodnih blagdana, žrtvama, molitvom i drugim činima. Gdje je god

1. II-II, q. 81, a. 2, ad 3.

Čovjek, pa i nesavršeno, iskusio prisutnost i Božju slavu (kabod Yahweh), gdje je doživio misterije Božje svetosti, misterij koji ujedno straši i zanosi čovjek u strahopoštovanje pada na koljena, slavi Boga i klanja mu se. Objava Božje slave istovremeno je i poziv čovjeku da koncelebrira otajstvo Božje svetosti i „dade čast imenu Božjemu” (Mal 2,2; Jr 13,16). To iskustvo daje značenje i usmjerava cijeli život na slavu Božju, slavi Boga pred svim narodima.

U Novom zavjetu u Kristu slava Božja postala je vidljiva. On je „slika Boga nevidljivoga” (Kol 1,15), „Gospodin slave” (1 Kor 2,8), Očeva slava sjaji u čudesima, u njegovoj osobnoj veličini a osobito u Kristovu uskrsnuću (1 Pt 1,21). I kad je čovjek spoznao tu slavu, ne ostaje mu drugo već da spontano prinosi Ocu sinovski kult u ljubavi kroz klanjanje i da živi u svijetu „kao ljudi koji iščekuju blaženo ispunjenje nade, naime, pojavu sjaja velikoga Boga” (Tit 2,11–13). Sam Krist upućuje i potiče svoje da iskazuju štovanje Ocu jer je došao da „traži slavu Onoga koji ga je poslao” (Iv 7,18). Revnost za Božju slavu izjedala je Krista sve do prinosa vlastitog života u žrtvi na križu. Stoga i Kristovi sljedbenici, koji po Kristovoj žrtvi participiraju u njegovu životu, promatrat će Božju slavu kao veliki i gorući zadatak svoga života.

Sam Bog po sakramentima poziva i osposobljuje čovjeka za pravo bogoštovlje „u duhu i istini” (Iv 4,24). Sakramenti su Kristovi čini pomoću kojih nas on stvarno pritjelovljuje svome svećeništvu da bismo mogli cijeli svoj život preobraziti u klanjajuću hvalu Bogu. Milost Kristova Duha po sakramentima „postaje dinamička snaga koja čini da čovjek odgovori s vjerom koja je u isto vrijeme klanjanje, s nadom koja je slavljenje Božje vjernosti i milosrđa, s klanjajućom i bratskom ljubavlju na slavu jedinoga Stvoritelja i Oca svih ljudi”,² da svaki kršćanin „prinosi duhovne i Bogu ugodne žrtve po Isusu Kristu” (1 Pt 2,5).

Sakramenti nisu samo pomoć za kršćansko življenje ni samo dužnost zbog vlastitog posvećenja. Sakramenti su susret s Bogom spasa koji spasava i posvećuje čovjeka, a čovjek mu se otvara i dariva sa zahvalnošću, klanja mu se i slavi ga. Sakramenti su središte bogoštovlja i ujedno karakteriziraju, usmjeruju i dinamiziraju osobnu molitvu i sve ostale bogoštovne čine. „Bilo da jedete, bilo da pijete, bilo da što drugo činite, sve činite na slavu Božju” (1 Kor 10,31).

Dakle, svaka aktivnost kršćanina mora biti bogoštovno orijentirana. Budući pak da bračni život zaokuplja dio kršćanskog života, i ona, skupa s ostalim sakramentima, treba biti štovanje i slavljenje Boga. Bogoštovno usmjerenje primljeno krštenjem i potvrdom sakramentom ženidbe nanovo se budi i učvršćuje milošću za posvećenje bračne ljubavi i čitavoga obiteljskog života. Kršćanski bračni drugovi prezentiraju „otajstvo jedinstva i plodne ljubavi između Krista i Crkve (LG 11), postaju „domaće svetište”, posebna bogoštovna zajednica. Kao takva zajednica pokazuju se „izmjeničnom ljubavlju članova i zajedničkom molitvom Bogu (AA 11).

2. B. HÄRING, *Vita cristiana nella luce dei sacramenti*, Vicenza 1970, 151.

Isus Krist nije ustanovio jedan potpuno novi ceremonijal niti je dao novo značenje obredu koji je već postojao, već je prihvatio ljudsku prirodnu ustanovu kao sakrament svoje Crkve i direktno je pritelovio kršćanskom životu. Ono naravno i intimno suglasje između muškarca i žene dvojici kršćana sačinjava novi način ulaženja u Kristovo otajstvo. Kršćani snagom krštenja udovi su Krista i Crkve i kad sklapaju ženidbu, pripadaju Kristu i Crkvi. Po ženidbi situacija bračnih partnera u Kristu i Crkvi ima posebnu dubinu. Kad se združuju u ženidbu, to ne mogu učiniti drukčije već samo u Kristu i Crkvi kojima već pripadaju. Po sakramentu ženidbe ušli su u novi savez s Bogom po Kristu, a njihov brak je jedan od Kristovih udova (usp. Ef 5,22-33; AA 11). Budući da ženidba među krštenim osobama predstavlja jedinstvo Krista i Crkve, ne može se dopustiti ni dijeljenje ni raskidanja jer je Krist nerazrješivo jedan Zaručnik jedne Crkve. Tako su supruzi aktivni organi toga jedinstvenog tijela koje trajno hvali, slavi, blagoslivlje Boga i klanja mu se.

Ženidba, kao sakramentalna zajednica, predstavlja posebno slavljenje Boga bilo u odlučnom sakramentalnom početku bilo tijekom slijedećih ostvarenja. Sakramentalno slavljenje ženidbe po kojem se ona osniva i ustanovljuje ne stavlja točku na ženidbenu liturgiju. Ženidba nije obred od nekoliko minuta. Kratki ženidbeni obred je nužna inauguracija u definitivno stanje trajnoga obiteljskog slavljenja Boga, početak koji se dalje razvija i nastavlja u obiteljskoj liturgiji. Kad se pak taj slijed ne koči ili ne prekida, tada se supruzi, „ispunjeni Kristovim Duhom koji čitav njihov život prožimlje vjerom, ufanjem i ljubavlju, sve više približuje osobno savršenstvu i međusobnom posvećenju i, stoga zajedničkom proslavljanju Boga” (GS 48). S tog su razloga već od najdavnijih vremena kršćanstva Oci nazvali obitelj „mala Crkva”.³

Sakramentalno slavljenje Boga po sakramentu ženidbe proteže se sve do eshatona gdje će se slaviti zaruke cijele Crkve s božanskim Janjetom (Otk 21,9).

Sakramentalno uokvirenje ženidbe u jedinstvo Krista i Crkve traje samo za vrijeme zemaljskog života bračnih drugova. Budući pak da je ženidba znak ljubavi između Krista i Crkve, na njoj sjaji slava budućeg uskrsnuća. Ženidba je predznak Janjetove svadbe u nebeskom Jeruzalemu. Budući da je privremeni znak, povezuje se s eshatološkim značenjem djevičanstva. Oni koji su zavjetovali djevičanstvo, po svom nerazdijeljenom darivanju Kristu (1 Kor 7,32-34), „pariticipiraju u svadbenom jedinstvu s cijelom Crkvom kojoj je Krist Zaručnik”.⁴ I krsno posvećenje u svom savršenstvu zahtijeva da duša ne bude razdijeljena, već potpuno sačuvana za svoga Gospodina (1 Kor 7,32-34), i po tome prirodno teži k djevičanstvu. Bračni partneri pripadaju Gospodinu jedan i drugi po krštenju prije nego pripadaju jedan drugome po ženidbi. I stoga treba sve učiniti da budu privedeni Kristu kao čisti djevcici (usp. 2 Kor 11,2). „Djeca se ovoga svijeta žene i udavaju. Ali oni koji se nađu dostojni da budu dionici onoga svijeta i uskrsnuća od mrtvih, niti će se ženiti niti udavati. Oni neće moći više ni umrijeti, jer će biti slični

3. Sv. IVAN KRIZOSTOM, *Gen. sermo* 6–7; PG 54, 607.

4. Sv. AUGUSTIN, *Tract. in Joh.* 9. 2; PL 35, 1459.

anđelima. Oni su sinovi Božji, jer su sinovi uskrsnuća" (Lk 20,34-35). Ženidba bračnim partnerima daje milost i obvezuje ih da svoju bračnu ljubav tako usmjere da budu, suglasno s djevicama, svjesni da je „vrijeme kratko. Preostaje da i oni koji imaju žene, žive kao da ih nemaju. . . jer prolazi vanjski oblik ovoga svijeta" (1 Kor 7,29-31). Eshatološka napetost ženidbe nužno uključuje eshatološku borbu, da se, pripremajući se za Gospodinov dolazak, trajno i uvijek sve više čiste od zemaljskih deformacija. „Eshatološko značenje ženidbe opominje ženidbene drugove da bračna ljubav, sigurno, nije zadnja i definitivna stvarnost, već da, neprestano, vjernost njoj odlučuje o sudjelovanju u svadbi Janjeta s Crkvom zaručnicom.⁵

2. Povijesni razvoj ženidbenog obreda

Od onoga časa kad je Bog sjedinio i blagoslovio prvi bračni par na ovoj planeti, sklapanje braka posvuda se smatralo svetim činom. Pa i kod naroda gdje nije bilo religiozne svijesti braku se davao sakralni karakter. Taj važni događaj obiteljskog i društvenog života običavalo se zaodijevati u najsvečaniji ceremonijal koji je često bio veoma tajanstven i pun strahopoštovanja. Obavijen tajanstvenim simbolizmom koji nije mogao svatko shvatiti.

„Dvije tisuće godina prije kršćanske ere među hindusima pjevale su se himne s kojima se slavilo sjedinjenje čovjeka i žene. Pet ili šest stotina godina prije Krista, mlada Atenjanka, prije slavljenja svoje ženidbe žrtvovala bi jedan uvojak svoje kose božici Artemidi a ženidbeni obred nije se mogao završiti bez žrtve kućnim bogovima".⁶ Treba napomenuti da se razni obredi nisu smatrali bitnim za ženidbu, nego je bila dosta činjenica zajedničko življenje i pristanak da se smatraju mužem i ženom. Za stare Rimljane ženidba je bila religiozni i društveni čin. Prije sklapanja ženidbe bila je svečanost zaruka, a zaruke su se skoro izjednačavale sa ženidbom. Tom prigodom sklapali bi se ugovori o mirazu, među obiteljima izmjenjivali darovi, vjerenici bi izmjenjivali cjelov, a obavezu budućeg braka simbolizirao je željezni, a kasnije zlatni, prsten koji bi zaručnik stavljao na četvrti prst lijeve ruke zaručnice. Obred sklapanja ženidbe odvijao se najprije u kući zaručnice. Zaručnicu u bijeloj odjeći s vijencem cvijeća i narančastim velom na glavi u pratnji djeveruše njezini roditelji predavali bi zaručniku. Obred bi započinjao žrtvom kućnim bogovima i gatanjem o budućem ishodu braka. Poslije žrtve redovito bi slijedilo potpisivanje na ženidbenoj ploči, sklapanje ženidbenog ugovora, izjava pristanka pred deset svjedoka, a najsvečanijim činom smatrao se stisak desnih ruku zaručnika što je simboliziralo šutljivi izraz vjernosti i obavezu zajedničkog življenja. Zatim slijedi svečana svadbena povorka prema kući zaručnika. Zaručnik uzima vjerenicu u naručaj preskače s njom kućni prag, dovodi je pred žrtvenik kućnih bogova na kojemu se zatim prinosi ženidbena žrtva a zatim slijedi svečana gozba. Tijekom vremena ženidba pomalo prestaje biti obiteljski i

5. B. HÄRING, nav. dj., 142.

6. H. RONDET, *Un seul corps, un seul esprit*, Le Puy – Paris 1952, 60–61.

religiozni čin. Brak postaje društvena stvarnost koja ima juridički oblik službeno pismeno potvrđen pred svjedocima. Juridčku snagu ženidba dobiva samo po bračnom pristanku.⁷

Kod Hebreja ženidba je privatna obiteljska stvar ali uvijek povezana s vjerom u Boga. Iako se ne obavlja ni u Hramu ni u sinagogi, ona je liturgijska svečanost jer se kao „djelo Božjih ruku” uklapa u uobičajeno hebrejsko slavljenje Boga (berakah). Najstariji ženidbeni obred i njegove glavne elemente nalazimo opisane u Tobijinoj knjizi. Otac djevojke Sare, Tobijine izabranice, uzima njezinu ruku i stavlja je u ruku mladoga Tobije i pritom govori: „Evo uzmi je prema Mojsijevu zakonu, i odvedi je svome ocu. I blagoslovi ih. Onda pozva Ednu, ženu svoju. Dohvativši list, napisa ugovor i udari pečat. Potom počеше blagovati” (7,13-14). Priređuje se gozba koja traje četrnaest dana. Zatim slijedi putovanje k Tobijinom domu gdje njegov otac, radosno uvodi mladenku u kuću, blagoslivlje je i priređuje svadbu koja traje sedam dana. Prema biblijskim podacima, sklapanje braka bilo je vrlo svečano. Zaručnica svečano odjevena i ukrašena draguljima s koprenom na glavi u svome domu dočekuje zaručnika koji dolazi s vijencem na glavi uz bubnjeve i glazbu praćen svojim svatovima. Otac zaručnice predaje ju njezinu zaručniku zatim se izgovara blagoslov. Zatim svečana povorka ide u kuću zaručnika, a njegov je otac prihvaća, potpisuje se ugovor i priređuje gozba, a na kraju zaručnik i zaručnica idu u bračnu ložnicu. Mnogo kasnije sklapanju braka prisustvuje svećenik ili levit.⁸

Kršćanska liturgija sklapanja ženidbe polako se razvijala sve do današnjega bogatog obreda. U početku Crkva se prilagodila ondašnjim običajima, ali ih je očistila od poganskih elemenata, i uključila ih u ženidbenu liturgiju, jer Crkva ne odbacuje ništa od onoga što je ljudsko. U početku nije postojao posebni liturgijski obred sklapanja ženidbe već se kršćani prilagođuju društvenim propisima. Civilno sklopljenu ženidbu „Crkva uzakonjuje, žrtvenim slavljem potvrđuje, zapečaćuje blagoslovom koji anđeli navješćuju i Otac ratificira”.⁹ Ženidbu dvojice krštenih osoba smatralo se da je sklopljena „u Gospodinu” (1 Kor 7,39). Temelj takvom shvaćanju jest krštenje. Snagom svoga krsnog svećeništva kršteni djeluju kao udovi Krista i Crkve, i u ime Krista i Crkve sklapaju ženidbu očitujući svoj uzajamni pristanak i tako normalno primaju ženidbenu milost. Čini se da se vrlo rano od kršćana tražilo da brak sklapaju i s blagoslovom Crkve. To je diktirala opasnost da vjernici ne bi sklapali brak s nevjernicima i tako izložili opasnosti svoju vjeru, našto već upozorava Pavao (1 Kor 7,39). To zahtijeva i sv. Ciprijan (200.–258.) da se ne bi po poganima prostituirali Kristovi udovi¹⁰ i sabor u Arlesu 314. Na to podsjeća Ignacije Antiohijski u svom pismu Polikarpu početkom II. stoljeća: „Dolikuje da oni koji se žene i udaju sklapaju zajednicu sa

7. M. RIGHETTI, *Storia liturgica IV*, Milano 1959, 454–455;

C. TOMIĆ, *Uzvišena tajna*, Zagreb 1974, 229–233.

8. C. TOMIĆ, nav. dj., 225–229.

9. TERTULIJAN, *Ad uxorem* 2, 9; PL 1. 1302.

10. De lapsis 6.

znanjem biskupa, kako bi brak bio po Gospodinu, a ne po strasti. Sve neka bude Bogu na čast".¹¹ U isto vrijeme Tertulijan piše o intervenciji Crkve pri sklapanje braka kao o sveopćem obredu. Piše da Crkva ženidbu ozakonjuje („Ecclesia conciliat”), potvrđuje slavljenjem žrtve („confirmat oblatio”) i zapečaćuje blagoslovom („obsignat benedictio”).¹²

Kad je u IV. stoljeću kršćanstvo priznato kao religija, stvara se ženidbena liturgija koja uz bitni obred dodaje druge obrede koji nisu bitni ali izražavaju sakramentalnost ženidbe. U početku juridički dio vrše građanski organi a u crkvi se to posvećuje. Brzo taj juridički dio sklapanja ženidbenog ugovora ulazi u liturgiju, pa se od VIII. stoljeća crkveno vjenčanje smatra valjanim i pred građanskim vlastima. Kad je pak građanska vlast, osobito poslije Teodozijevo zakonika (IV. st.), počela priznavati svaki brak koji je sklopljen pred svjedocima, a bez ikakve službene forme, i tako omogućila tzv. tajne brakove, Crkva je intervenirala i da bi takve tajne brakove i razne zlouporabe izbjegla, naredila je da se svi kršteni moraju javno vjenčavati u Gospodinu uz blagoslov Crkve. Protiv tajnih brakova već je intervenirao Tertulijan¹³ a papa Hormizda zakonom zabranio početkom VI. stoljeća.

Početkom V. stoljeća pa sve dalje nalazimo sve preciznije opise obreda ženidbenog slavlja. Obično su ženidbi prethodile zaruke kad se između budućih supruga izmjenjivala predaja prstena, darova pa i cjelov zaručnika zaručnici što je onda bilo uobičajeno pri svetim sastancima. To je kasnije prešlo u ženidbeni obred. Zarukama se pridavalo veliko juridičko značenje, to je bila svečana obaveza koja se morala zaključiti brakom. Prekidanje zaruka strogo se kažnjavalo, a grijeh počinjen za vrijeme zaruka smatrao se preljubom.

Obred vjenčanja više se ne obavlja u kući zaručnice, već javno pred crkvenim vratima „in facie ecclesiae”. Obredu predsjedava svećenik. Svećenik, odjeven u albu i stolu, najprije blagoslovljenom vodom poškropi vjerenike. Zatim ih pita da li slobodno pristaju na brak, da li postoji koja zapreka koja bi priječila vjenčanje. Poučava ih kakav bračni život od njih zahtijeva Gospodin. Poziva roditelje mladenke da svoju kćer predaju mladoženji. Čita se lista o mirazu. (To je kasnije otpalo jer je to čisto građanska stvar.) Blagoslivlje prsten koji vjerenik stavlja na desnu ruku vjerenice, a svećenik taj čin blagoslivlje. Slijedi svečani ulaz u crkvu pjevanjem psalama. Vjerenici u rukama nose svijeće koje će u misi predati kao žrtveni dar. Zatim se slavi sveta misa da se tako još bolje izrazi dostojanstvo bračnog sjedinjenja u svjetlu otajstva Krista i Crkve koje se na kršćanskim supruzima mora odražavati veličinom i plodnom ljubavlju. U prinosu darova sudjeluju i vjerenici svojim darovima. Poslije Očenaša prekriva koprenom zaručnika i zaručnicu, ali ne glavu zaručnika jer on simbolizira Krista glavu u otajstvu Krista i Crkve. Pritom izgovara molitvu blagoslova. U nekim krajevima svećenik stavlja na glavu vjerenika krunu od cvijeća. Taj običaj od XI. stoljeća više se ne nalazi u

11. Epist. ad Polycarp. 5; PG 5, 723.

12. Ad uxorem 2, 9; PL 1, 1302.

13. De pudicitia 4.

obrednicima Zapadne crkve. Svuda nalazimo prigodni stisak desnih ruku. Svećenik bi mladoženji davao cjelov mira a vjerenik vjerenici. Taj se običaj nije dugo zadržao. Slijedila je zatim sv. pričest vjerenika. Nije pak utvrđeno da se to posvuda prakticiralo. Na kraju obreda pročitala bi se ženidbena ploča na kojoj su bila upisana imena vjerenika i njihove obaveze, a zatim bi se na ploču potpisali vjerenici i svećenik koji je prisustvovao sklapanju braka.¹⁴

Reforma Tridentinskog koncila donijela je inovacije ali je odobrila raznoliko bogatstvo ženidbenog obreda i preporučila da se to čuva. Uza sve to Rimski obrednik iz 1614. donio je novi vrlo siromašni obred vjenčanja. Milanski kardinal Schuster žalio se da „se sjajni ženidbeni ritual, od klasičnih linija tako gustog značenja, nasukao i da sada moderni slave ženidbu s takvom ravnodušnošću i prozaičnošću da straži”.¹⁵ Taj obrednik želio je naglasiti ono što sačinjava bit sakramenta. Sadržavao je pitanja o privoli, stisak ruku vjerenika i svećenikovu izreku: „Ja vas združujem u ženidbu, koja se može teološki krivo shvatiti, blagoslov prstena i stavljanje na ruku vjerenici te zaključni blagoslov”.

Drugi vatikanski sabor je odredio da se obred vjenčanja „preradi i obogati tako da jasnije označi sakramentalnu milost i predoče dužnosti i obaveze bračnih drugova”. Preporučio je da se zadrže hvalevrijedni krajevni običaji i ovlastio krajevne crkvene vlasti da u određenim granicama „sastavi vlastiti obrednik u skladu s krajevnim ili narodnim običajima” (SC 77). U okviru odredaba Konstitucije o svetom bogoslužju, poslije četvorogodišnjega brižnog i metodičnog proučavanja Pavao VI, je 19. III. 1969. odobrio i objavio tipično izdanje novog obreda vjenčanja. Na temelju toga tipičnog obrednika naša Biskupska konferencija je priredila i 17. II. 1970. odobrila obrednik vjenčanja za područje hrvatskog jezika.

2. Red vjenčanja

„Prethodne napomene” novog obrednika najprije navode najvažnije teološke postavke o važnosti i dostojanstvu sakramenta ženidbe i daju pastoralne upute za pripremu vjerenika. Ističe pastoralne karakteristike ženidbe koje su u dosadašnjim obrednicima bile često zagušene juridičkim normama. Budući da se ne može prijeći preko juridičkog temelja ženidbe pa su prikladne norme precizirane, ali one ne daju onu opću intonaciju. Na temelju značajnih koncilskih dokumenata (LG-11; GS 48-50) naglašava se misterij kršćanske ženidbe i njegovo usredotočenje na najvećem plodnom otajstvu ljubavi Krista i Crkve iz čega nužno slijedi trajnost, nerazrješivost i plodnost ženidbe.

Posebno se naglašava da načela koja se tiču ženidbe, dušobrižnici trebaju dobro poznavati i uvijek ih imati pred očima bilo pri poučavanju vjernika, pri homiliji i u samom slavljenju sakramenta. Nije to nekakvo hladno nagomilavanje riječi već pastoralna briga da se probudi i oživi vjera u blagoslovnu sakramental-

14. M. RIGHETTI, nav. dj., 460.

15. Liber sacramentorum, Bruxelles 1925, 236.

nost ženidbe. Veliki izbor čitanja, obreda, molitava može biti predmet autentične kateheze da bi vjernici svjesno i korisno slavili sakramentat vjenčanja. Naime „sakramenti . . . ne samo pretpostavljaju vjeru, nego je riječima i stvarno hrane, jačaju i izražavaju; stoga se i zovu otajstva vjere” (SC 59). To je pak svrha i liturgije riječi i davanja privole i blagoslova i pričesti. Tako se juridizam uzdiže u čin bogoštovlja i isključuje puka vanjština.

Pastoralni napor treba usmjeriti ne samo da se eliminira profani aparat koji okružuje obred već treba promicati unutarnju dispoziciju vjerenika, svjedoka, rodbine i vjernika. Da bi se spomenuto uvelo u duh sakramentalnog slavlja, neophodno je teološko i sakramentalno oživljavanje i gledanje ženidbe. To se postiže prikladnom katehetskom pripravom čemu odlično mogu poslužiti predložena biblijska čitanja. Nijedno se slavlje ne improvizira pa ni ženidbeno koje treba iz vanjskog, folklornog slavljenja podići na sakramentalni bogoštovni nivo. Treba da nestane onaj uopćeni birokratski, juridički i formalistički vidik što još uvijek kvalificira religiozno slavljenje ženidbe. Ide se za tim da se dobro shvati i da se dade konkretna forma činjenici da dvoje krštenih osoba očituju i posvećuju svoju ljubav, simbol ljubavi između Krista i Crkve, pred Bogom i kršćanskom zajednicom, da započinju posebni zajednički život za svoje usavršavanje i dobro društva s obavezom trajnosti i plodnosti, svetosti i svjedočenja. Za takav gorući životni zadatak Božji blagoslov nije nekakav ukras već osnovni zahtjev da se u njima stvarno ispuni Božji plan. Ako se vjerenicima i sudionicima obreda ne dadne ta precizna vizija ženidbe, slavljenje ženidbe ostat će na razini bogate, pa možda i ganutljive ceremonije, ali neće postići bogato sakramentalno značenje, djelotvornu prisutnost Krista koji prihvaća dvoje svojih otkupljenih da u plodnoj zajednici svjedoče njegovu ljubav i savez zapečaćen krvlju.

Sve rečeno zahtijeva da se liturgija vjenčanja ugradi u liturgiju mise koja je živi spomen-čin i elokventni znak plemenite i plodne ljubavi, sjedinjenja Krista i Crkve, idealni znak i neiscrpljivi izvor vjereničke ljubavi krštenih. Stoga je sudjelovanje vjerenika u euharistiji ne samo preporuka već logičan čin i zahtjev. Pričest „poglavitito hrani ljubav i uzdiže nas do zajedništva s Bogom i zajedništva među nama” (RV 6). Ne može se ljubiti kao što Krist ljubi ako se s njim direktno ne sjedini blagujući onaj kruh koji je žrtvovano i proslavljeno tijelo, i pijući ono vino koje je prolivena krv. To se odnosi na svakog kršćanina a osobito na dva života koji se susreću s Kristom u času kad započinju novi način egzistencije.

Red vjenčanja pod misom

„Vjenčanje neka se obično obavlja za vrijeme mise” (SC 78) određuje Vatikanski drugi. Taj oblik vjenčanja morao bi biti normalni oblik za sve kršćanske vjerenike i od toga može dispenzirati samo težak razlog. To nastojanje Crkve može nam biti jasno ako smo shvatili prethodne napomene i jer su svi sakramenti povezani s Kristovim pashalnim otajstvom. Tako se vjenčanje uzdiže u čin bogoštovlja. Zbog toga se kroz prvi milenij kršćanstva smatralo liturgijskim jedino

slavljenje ženidbe svečanim blagoslovom pod misom, iako nije bilo obavezno. Kao „misu za mladence“ može se uzeti jedan od triju predloženih obrazaca u Misalu, osim ako naiđe nedjelja ili svetkovina. Ako u tim misama ne sudjeluje župna zajednica, može se uzeti „misa za mladence“. Ta se misa ne može uzeti u dane Svetog trodnevlja, u nedjelje došašća, na Božić, Bogojavljenje, Spasovo, Duhove, Tijelovo i druge zapovjedne blagdane.

Vjenčanje se treba obaviti pred svećenikom ne stoga što po tome ženidba postaje sveta, ona je sama po sebi sveta. Sudjelovanjem svećenika ili đakona Crkva garantira i na vanjski način očituje unutrašnju svetost ženidbe koju sklapaju kršteni koji su snagom svoga krštenja službenici sakramenta.

Da bi vjenčanje bilo što svečanije, doprinijet će zajedničko pjevanje i sviranje koje je usklađeno sa sakramentom.

Doček i primanje vjerenika. Predviđeno je, ali nije obavezno, da svećenik odjeven u misno ruho bijelo ili boje dana u pratnji službenika pred vratima crkve – što podsjeća na negdašnji obred – dočeka i primi vjerenike, pozdravi ih jednostavnom spontanom srdačnošću izražavajući sudjelovanje Crkve u njihovoj radosti. Poškropi ih blagoslovljenom vodom što ih podsjeća na primljeno krštenje koje im je otvorilo vrata Crkve i otkupljenja. Zatim ih povede u crkvu. Taj ljudski susret ima svoju vrijednost. Liturgija nije bestjelesna i ne smije se svesti na hladnu protokolarnu ceremoniju. Ljudski susret favorizira i započinje ulaz u religioznu stvarnost. To je gest gostoprimstva i bratstva što prikladno prevladava distancu između celebranta i vjernika i ujedno daje ton ozbiljnosti tipično vjerskom obredu. Nije to samo osobni pozdrav svećenika već cijele kršćanske zajednice koja sudjeluje u radosti svojih članova.

Posebne okolnosti mogu sugerirati da se susret odvija pred oltarom, kao da se eventualno i ispusti. Ta eventualnost može značiti veliko osiromašenje one bratske i suosjećajne klime koju novi obred želi dati vjenčanju.

Za vrijeme ulazne povorke od vrata do oltara u kojoj sudjeluju misnik, službenici, vjerenici s roditeljima i svjedocima, pjeva se ulazna ili koja druga prikladna pjesma. To pobožno pjevanje razbit će onu svjetovnu profanost povorke koja nema nikakve veze sa sakramentalnim obredom.

Liturgija riječi. Misa slijedi uobičajeno. Pri podzravu može se ponovno podsjetiti i potaknuti prisutne na ozbiljnost slavlja mise i sakramenta ženidbe. Čitanja se uzimlju iz svetopisamskih odlomaka mise za mladence. U misama nedjelja ili blagdana može se pročitati samo jedan takav odlomak. Inače se savjetuju tri čitanja, ali se mogu uzeti i dva. Bogatstvo predloženih biblijskih perikopa pruža mogućnost da se izaberu i u homiliji protumači ono što najbolje odgovara situaciji, duhovnim potrebama bilo vjerenika bilo prisutne zajednice. Dok su u dosadašnjem obredniku bila na izbor samo dva čitanja, sada ima na izbor 28 svetopisamskih odlomaka (8 iz Staroga i 20 iz Novog zavjeta). Čitanja se nikada ne smiju izostaviti, pa ni u obredu bez mise. S time Crkva želi naglasiti važnost Božje riječi koja ženidbi daje značenje i svjetlo. Dobro je upoznati mladence s

perikopama pa se može i njima dati da izaberu koje perikope žele da se čitaju pri obredu. Neka kod kuće u međusobnom razgovoru izaberu one koje su ih najviše dirnule i o tome obavijeste celebranta vjenčanja. Tako će vjerenici dublje doživjeti ženidbeno slavlje jer se priklanja njihovu životu i oživljava njihov osobni doprinos. Čitanje prije evanđelja može čitati netko od svatova, ali ne vjerenici, jer je riječ upravljena njima.

Slijedi *homilija* koja mora biti nadahnuta Božjom riječi koja je proglašena u celebraciji. To ne smije biti prigodno slatkorječivo čestitanje. U homiliji neka svećenik „izloži otajstvo kršćanske ženidbe, dostojanstvo bračne ljubavi, milost sakramenta i zadaće supruga, vodeći pritom računa o raznim osobnim okolnostima” (RV 22). Ta preporuka ne smije nas zavesti te homiliju pretvorimo u ženidbeni traktat. Osim toga homilija je sasvim nešto drugo nego niz srdačnih sret-nih želja mladencima. Ona je proglašenje Božjega ženidbenog misterija koji kršćanski vjerenici moraju ostvariti.

Iza homilije slijedi svečano i javno *pitanje* vjerenika da li su spremni prihvatiti temeljne uvjete valjanosti braka. Ta pitanja pretpostavljaju neposrednu pripravu za sakramentalni bitni čin: privolu.

Prije postavljanja pitanja svećenik upozorava i naglašava da Bog ljudsku ljubav odobrava, blagoslivlje i zapečaćuje. To je potrebno naglasiti jer je sam Krist htio ljudsku ljubav ucijepiti u struju milosti sakramentalnog organizma. Predložena formula u obredniku može se izreći i sličnim riječima.

Pitanja koja postavlja svećenik imaju svoju psihološku i katehetsku snagu za vjerenike kojima ponovno dozivaju u pamet važnost trenutka, a prisutnima je to poučna kateheza. Pitanja se odnose na slobodu odluke sklopiti brak, na bračnu vjernost i nerazdvojjivost braka, na spremnost da prihvate i odgoje potomke u duhu Krista i Crkve. Ovo treće pitanje može se izostaviti ako to sugeriraju okolnosti npr. vremešnost vjerenika. U slučaju da ima više parova, svaki par treba odgovoriti pojedinačno. S ovim pitanjima pozivaju se vjerenici da pred svjedocima i crkvenom zajednicom preuzmu dužnosti bračnih drugova i da u budućnost gledaju s kršćanskim realizmom i plemenitošću.

Obred *sakramentalne privole*, bit sakramenta, izražava aktivno sudjelovanje vjerenika, naglašava sakramentalnu milost i dužnosti bračnih partnera. Predložena su dva načina izražavanja privole. U oba slučaja svećenik najprije poziva vjerenike da izraze privolu. Izmjenična privola izražava se kretnjom i riječima. Kretnja držanja za desnu ruku uvodi i prati privolu. Stisak ruku može se izostaviti ili nadomjestiti drugim običajima.

Prvi način. Mala ženidbena rečenica temelji se na vrlo raširenoj tradiciji. Već je spominje papa Aleksandar III. 1170. Formula sadrži u bitnosti tradicionalnu bilo katoličku bilo protestantsku formulu. Tako imamo ekumensko obo-gaćenje. Držeći se za desnu ruku, najprije zaručnik, a zatim zaručnica izgovaraju ženidbenu formulu privole. Tako dijaloški izraženi pristanak, a koji nije ograničen na jednostavni, hladni i juridički potvrdni odgovor izvrsno izražava ulogu

vjerenika u sakramentu, pa ne dolazi u teološko pitanje tko je službenik sakramenta. Tako se lako osjeti da su vjerenici službenici svoga sakramenta i da u tom času vrše svećeništvo svoga krštenja. S obzirom na izgovaranje formule privole možda je nezgodno da je vjerenici čitaju, jer u tom momentu ruke zadržću a oči prosuze. Najbolje bi bilo da je kod kuće više puta pročitaju pa im tako postane prisna ili još bolje da je nauče napamet.

Zbog pastoralnih razloga (npr. veliko ganuće i slično) predviđeno je da vjerenici svoju privolu mogu izraziti odgovorima „uzimam”, „obećavam”, „hoću” na istu formulu koju svećenik izgovara u obliku pitanja. Jasno je da svaki pojedini partner odgovara na pitanja ili izgovara formulu.

Ako je u nekim biskupijama običaj da se privola potvrđuje zakletvom na raspelo, može se to obaviti.

Nakon svečane izjave privole s kojom se sklapa brak slijedi *potvrda* ili proglašenje vjenčanja po službenom zastupniku Crkve. Svećenik (negdje je običaj da vjericima obavije ruke stolom i na nju stavi svoju desnu ruku) zaziva Boga da potvrdi i blagoslovi ženidbu izražavajući evanđeoske riječi: „Što Bog združi, čovjek neka ne rastavlja”.

Lijepa je i bogata formula kojom se *blagoslivlju prsteni* i ona s kojom ih vjerenici izmjenjuju. Prsteni se blagoslivlju kratkom formulom u kojoj se naglašava vjernost i ljubav. Bitno isto ponavljaju vjerenici stavljajući jedno drugome prsten na ruku i nadodaju prastari trinitarni zaključak: „U ime Oca i Sina i Duha Svetoga”. U starom obredu blagoslivao se samo prsten vjerenice kao da je samo ona obavezna na vjernost a ne i vjerenik. Danas je pak prsten znak ljubavi i vjernosti na što se međusobno obvezuju oba partnera. Onaj koji nosi vjenčani prsten uvijek se podsjeća da je on svome partneru i partner njemu obećao ljubav i vjernost. Taj simbolizam danas je vrlo bliz i drag suvremenom kršćaninu.

Molitvom vjernika zaključuje se sakramentalni obred. Ako je u misi propisano Vjerovanje, ono se moli poslije molitve vjernika. Naime, budući da su liturgija sakramenta i molitva vjernika intimno povezane, trebaju se odvijati susljedno i bez prekidanja. Raspored molitve je kao i inače. Sveta šutnja i ovdje ima svoju vrijednost. Bilo bi dobro da sami vjerenici među predloženim tekstovima sami izaberu molitvu, a mogu i sami eventualno dodati jednu ili dvije posebne nakane. Pojedine prošnje mogu izreći vjerenici, roditelji, rođaci ili prijatelji.

Nastavlja se misno slavlje *prinosom darova* u kojem mogu sudjelovati i mladenci. Da izraze svoje djelatno sudjelovanje vjerenici mogu na oltar, ako je zgodno, donijeti kruh i vino, znakove domaćeg ognjišta npr. ključeve, obiteljski križ, Bibliju. Posebno je znakovito ako prinesu dvije velike hostije, jednu za svećenika a drugu za vjerenike koja će se pri lomljenju kruha razlomiti i u pričesti im podijeliti u znak ženidbenog jedinstva. To jedinstvo je još očitije ako piju iz istoga kaleža, jer se može vjerenike pričestiti pod obje prilike. Familjarnost misnog slavlja simbolizira stavljanje klecala za vjerenike ispred oltara.

Za misu vjerenika predložena su *tri predslavlja*. Prvo je iz Gelazijanova sakramentara, druga dva su novi sastavi. Izbor je prepušten celebrantu a mogu birati i vjerenici. Predslavlja s malo riječi sadržavaju svu ženidbenu teologiju. Ženidbu prikazuju u odnosu na ekonomiju spasenja usredotočenu na Vazmenom otajstvu, nepogrešivom planu ljubavi s kojom Bog dolazi u susret ljudima. To uključivanje ženidbe u euharistijsku molitvu jest opet jedan način da se istakne kako misterij svadbe duboko ulazi u život Crkve i kako je ucijepljena u svadbeni misterij Onoga koji je ljubio Crkvu i sama sebe predao za nju.

Ako se upotrijebi Rimski kanon, onda se moli vlastiti „Molimo, Gospodine” (Hanc igitur) gdje se spominju imena mladenaca.

Poslije Očenaša, ispustiv embolizam, moli se velika *blagoslovna molitva*. Na izboru su tri oblika. Najprije celebrant poziva na molitvu, slijedi sveta šutnja, a zatim svećenik raširenih ruku (negdje pruženih) nastavlja blagoslivljanje. Pri izmjeni privole mladenci su bili u prvom planu da izraze svoju ljubav, a sada je Bog u prvom planu da blagoslovi tu ljubav i plodnost. Ova molitva od starine ima svoju važnost a posebno što je smještena iza Očenaša i povezuje euharistijsku pričest s vjereničkim pričesništvom. U toj molitvi osobito je prisutna vjerenica. Dok se u svim ostalim tekstovima vjerenik spominje prvi, u toj molitvi na prvom mjestu je vjerenica. To je zbog povijesno-socioloških razloga, ali i zbog misteriozne veličine materinstva i zbog uzvišenog sakramenta kršćanske svadbe koja je znak jedinstva Krista i Crkve u kojoj vjerenica ima privilegirano mjesto jer predstavlja Crkvu. Ipak sadržaj molitve usmjeren je tako da obadvojici vjerenika preporučuje istu dužnost međusobne vjernosti. Teološka, literarna i ritmička struktura usklađena je zahtjevima i osjećajnosti suvremenih vjerenika i kršćanske zajednice. Rečenice su tako drage osjećajne i familijarne. Zaokružena je egzegetska perikopa o tijelu muža i žene, kao uzor kršćanskoj vjerenici spominju se svete vjerenice o kojima govori Sveto pismo. Izražava se velika želja da vjerenici vide sinove svojih sinova. Ako su vjerenici u poodmakloj dobi, ova se rečenica izostavlja. Mogu se izostaviti i još neke rečenice, te ona koja se odnosi na pričest ako se vjerenici neće pričestiti.

U misnom obredu „*cjelov mira*” mladenci i svi ostali mogu na prikladan način jedni drugima pružiti znak mira i ljubavi. Koji znak? Stisak ruke ili zagrljaj ili je mladencima, prema starim ritualima, rezerviran poljubac. To ovisi o običajima. O tom bi prije trebalo dogovoriti se s vjericima i njima prepustiti da izaberu kretnju s kojom žele pred mjesnom Crkvom izraziti svoju ljubav.

Preporučuje se da se vjerenici *pričeste pod obje prilike* jer je to puniji oblik „euharistijske gozbe, jasnije se izražava volja kojom se potvrđuje novi i vječni savez, kao i veza između euharistijske gozbe u kraljevstvu Oca” (Misal 240). Najidealnije je direktno piti iz kaleža. Važno je da se to obavi dostojanstveno i ozbiljno. Najjednostavniji je način umakanje, ali se gubi nešto od znaka jer, prema našem žargonu, jesti kruh umočen u vino nije piti već još uvijek jesti. Poželjno je da se ovom prigodom pričeste i roditelji i kumovi i svatovi. Euharistijski susret s Kristom je ujedno susret ljubavi vjerenika i međusobno sve braće i sestara.

Prije otpusta svećenik *blagoslivlje vjerenika i vjericu* i onda prisutni puk. Predviđena su tri formulara na izbor. Kratkim riječima izražava se želja za jedinstvom ljubavi, zaziya mir, vedrina, potomstvo i poziva sve da žive u miru sa svom braćom. Jednoglasni i zajednički *Amen* puka izražava suglasnost svih prisutnih.

4. Vjenčanje izvan mise

Samo opravdan razlog, koji je teško precizirati, osim ako zbog nemogućnosti svećenika obredu prisustvuje đakon, može opravdati slavljenje sakramenta ženidbe bez mise. Red vjenčanja izvan mise propisan je u slučaju vjenčanja katolika i kršćanina nekatolika. Moglo bi se i u ovom slučaju, uz pristanak Ordinarija, obaviti obred pod misom, ali se nekatoličku osobu ne pripušta pričesti.

Sve se uglavnom odvija prema opisanom obredu za vrijeme mise.

1. Obred primanja na vratima crkve ili pred oltarom. Svećenik je odjeven u albu ili kotu sa štolom.
2. Pozdrav mladencima i zborna molitva.
3. Liturgija riječi s homilijom.
4. Sakramentalni obred: upozorenje, pitanja, izmjena privole, blagoslov i predaja prstenova.
5. Molitva vjernika.
6. Blagoslov mladenaca.
7. Moljenje Očenaša. Iza Očenaša dijeli se sveta pričest.
8. Zaključni blagoslov s jednostavnom formulom.